

הלבנות לולב סימן תרמה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מ]
שקום התכבבורה
עצקם היא המעטת⁽⁷⁴⁾.

(74) כזה

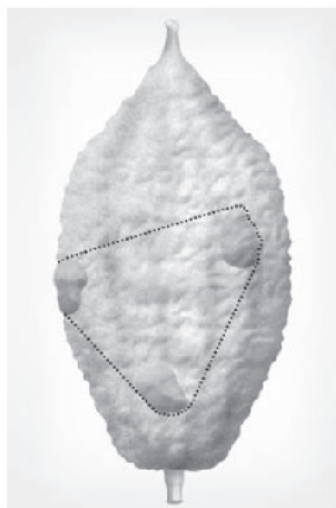
[משנ"ב ס"ק מא]
משמע דאם נתפשט
מהם גם לצד השני
מקרי רפוי⁽⁷⁵⁾ וכו', דהוי
לב הקפוי⁽⁷⁶⁾, אף-על-פי
שאינו רפו של כל
האתרוג⁽⁷⁷⁾.

(75) ואם יש נקודות
שחורות בתחתית
האתרוג סביב העוקץ
וביחד עם שאר החזית
הרי הן רוב שטח

האתרוג. כתב הא"א (בוטשאטש, הניא סי' תרמח סי"ט) שיתכן שאין זה נידון כחזית שעלתה על רוב היקפו של האתרוג, משום שכל השטח שלמטה שאינו נראה להריא לא שייך לפסול בו על ידי חזית או שינוי מראה.

דעת הגר"נ קרליץ (ארבעת המינים למהר"ן עמ' קפא) שנקודות שחורות שנמצאות סביב העוקץ אינן פוסלות, אך דוקא כשהעוקץ שקוע ובשר האתרוג יורד לצדדי העוקץ והנקודות נמצאות בין בשר האתרוג לעוקץ, ויחרה מזו, גם אם הן נמצאות במושב האתרוג אינן פוסלות.

(76) והחזיר (א"ח סי' קמו ד"ה ס"ק) דה"ה ס"ק) הקשה, מנין לנו לחדש שיעור של רוב היקפו, ואם כוונת הראב"ד היתה לזה היה מאריך ומפרש, וזה יסוד חדש שאין להבליעו ברמז, ולכן אין לפסול ברוב היקפו אלא אם כן הוא רוב שטחו של האתרוג.

ולדעתו מדידת רוב היא, שאם נקיף בהוט את כל האבעבות לא יכיל השטח המוקף את רוב השטח של האתרוג כזה , כשר. [וראה עוד מזה שכתבנו לעיל (סי' יא)].

(77) ואף אם התפשטה החזית בצד אחד לרוב היקף ארכו של האתרוג, דעת שו"ע

הרב (סי"ב) שנהשב לרובו של אתרוג ופסול, אף שהחזית לא התפשטה ברוב שטחו של כל האתרוג.

[משנ"ב ס"ק מד]

יתישפוטלים סביבא להו דאי אפשר לצמצמם⁽⁷⁸⁾.

(78) טעם אחר לפסול מחצה על מחצה, כתב ה"י (סי' טז) משום המשך במילואים עמוד 81

[משנ"ב ס"ק לח]

דאינו הדר⁽⁷⁹⁾.

(79) אמנם, בשעה"צ לקמן (סי' תרמט ס"ק נג) הביא את דברי הפמ"ג שצידד שיש אומרים שפסולו הוא משום חסר, ולכן בשאר ימים היקל בשעת הדחק משום ספק ספיקא, ספק שמא פסולו הוא משום חסר וכשר בשאר ימים, ואף אם פסול בשאר ימים משום 'הדר', שמא הלכה כדעת הרמב"ם שפסולי 'הדר' כשרים ביום השני.

[משנ"ב ס"ק לו]

שפראה שם לעינים יותר משאר מקומות שבו⁽⁸⁰⁾, שפראתו שפוע אדם נוהג עניו⁽⁸¹⁾.

(81) ואם בצד אחד מתחיל השיפוע ובצד השני עדיין שווה כזה , דעת הגרי"ש אלישיב (תורת ד' מינים סי' כג הע"י ט) שממקום שמתחיל השיפוע נחשב חוטמו של האתרוג גם בצד השני שהוא עדיין שווה, כיון שכשמתחיל השיפוע מצד אחד גם הצד השני נראה יותר לעינים. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קג) צידד שמסתכלים בכל צד לפי מקום שיפועו,

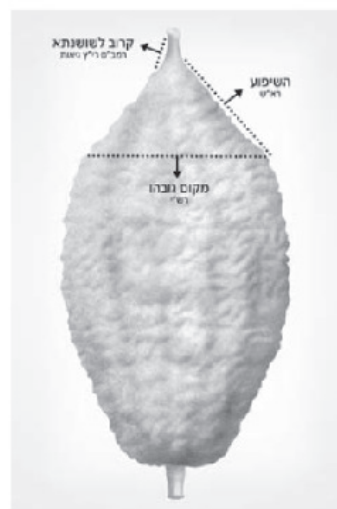
משום שרק במקום שיפועו נראה יותר לעינים. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני טיבות עמ' רפ) שיש לקבוע את מקום החוטם במקום ממוצע בין שני המקומות הללו, שהרי חוטם הוא ראש האתרוג, ואי אפשר לימר שבצד אחד החוטם מתחיל במקום מסוים ובצד השני מתחיל במקום אחר.

(82) והגדרת כל שהוא הפסול בחוטמו, כתב בשעה"צ להלן (סי' ק מט) לענין שינוי מראה, שפסולו בחוטמו הוא משום שנראה לעינים, ופסול דוקא אם נראה מרחוק בלא התבוננות, אבל אם צריך עיון והסתכלות ומרחוק אינו נראה, אף בחוטמו אינו פסול. וראה מזה שכתבנו להלן (סי' מו).

[ביה"ל ד"ה ממקום]

דחטמו הינו למעלה קרוב לשמשקא וכו', דהשפוע קרוי חטם וכו', דעלני נכהו של האתרוג הוא נקרא חטם⁽⁸²⁾.

(78) כזה

מילואים הלכות לולב סימן תרמח המשך מעמוד ק"ז

66) ואם אין אתרוג אלא לחיבור, כתב לקמן (סי' תרמט ס"ק נ"ב) שצריך לטרוח ולברך על של חיבור.

[שעה"צ ס"ק מ]

צ"ן בלבוש הטעם⁶⁷.

67) שביאר (סי"ח) שלגבי העוקץ שתלוי בו כאילן, בהכרח שיש להכשיר בניטל מקצתו, שהרי אי אפשר להסירו מהאילן אלא בחתיכת חלק מהעוקץ הנ"ל, ולכן מבשרים גם כשנשאר ממנו רק מעט, מה שאין כן בפיטם שאין צורך לחותכו כלל, לכן מחמירים אם ניטל או נשבר הפיטם שהיה לו, ופסול מדיון יהדר.

טעם אחר כתב הערוך השלחן (סי"ח) משום שבשר האתרוג מתפשט גם בתחתית הפיטם כמו שנראה לעין, ולכן כשניטל כולו הרי חסר מעצם האתרוג, מה שאין כן בעוקץ שבשר האתרוג אין מתפשט עליו והעוקץ הוא עץ בעלמא ככל עוקצי הפירות, לכן כשר.

[ביה"ל ד"ה בשנים]

ותקנו דכי האי גוונא פריך ט"ש"ס פסקו קטניו וסרצו כדאמר ר' אבהו⁶⁸ וכו', שפסקים בין חזו"ת לתחית לא מחזי כפסקיהם⁶⁹.

68) תירוצו נוסף כתב האור שמח (פ"ח מהל' לולב ה"ז), על פי דברי הרא"ש (סוכה פ"ג סי' יד) שכתב שאת פסול 'הדר' מטרה התורה לחמרים, הם אמרו שאפילו בדיעבד לא יוצאים ידי חובה כדי שיהיו ישראל במוצות, ורק בשעת הדחק הכשירו, וביאר האור שמח את דבריו, שענין 'הדר' הינו ענין הסכמי, שבמקום שיש מהדרים אינו נחשב 'הדר' וכשאין מהדרים נחשב 'הדר', ולפי זה כתב שאם בשעת הדחק נטל אתרוג שאינו מהודר ואחר כך בדרך מקרה פלאי נודמן לו אתרוג מהודר אין צריך ליטלו, כיון שכשנטל את האתרוג הראשון הוא היה נחשב ל'הדר', והוסיף, שאם יש לו שני אתרוגים שאינם 'הדר', כגון אתרוג יבש ואתרוג עם חזו"ת, יטול איזה שירצה כיון ששניהם אינם 'הדר' לגמרי, אבל אם יש לפניו אתרוג עם חזו"ת במיעוטו בשני מקומות וגם אתרוג עם חזו"ת בשלשה מקומות, מחייב ליטול את האתרוג שיש בו חזו"ת בשני מקומות, משום שהוא קרוב יותר ל'הדר', וזו כוונת השריע אם בשנים שלשה מקומות, לומר שעדיף לקחת את זה שהחזו"ת בשני מקומות מאשר את זה שהיא בשלשה מקומות.

69) ובטעם הדבר כתב הערוך השלחן (ס"ל), שעל ידי ההפסק של מראה אתרוג בין חזו"ת לחזו"ת, העין שולטת במראה האתרוג שבין החזו"ת ומראה לעין כבמה מקומות, ולכן אינו 'הדר', אבל כשאין ההפסק נזיל, אין העין שולטת שם ונזון כמקום אחד.

שבמקום הפיטם בזה , זה סימן שהפיטם נפל בשלב מוקדם בעודו על העץ.

68) ואם נמצאת מקודה שחורה באותו שקע או גומא שמוחם נפל הפיטם, הורה הגרש"ז איבערבך (הליכות שלמה סיכות פ"י דבר הלכה אית לא) שאינו פוסל כדיון נקודה שחורה הפוסלת על חוטמו בכל שהוא, כי הנקודה באה מחמת נפילת הפיטם, ולא באה מגוף הפרי ואינה פוסלת כלל, וכן הורה הגרי"ח קניבסקי (ארבעת המינים למהדרין עמ' קצ"ד) שכשיש נקודה שחורה על הגלגל של הפיטם (דהיינו שהפיטם נפל בעוד האתרוג על העץ ומקום הפיטם הגלגל כדרך שאר האתרוגים) האתרוג כשר, כיון שזה חלק מהעץ, ועץ יכול להיות שחור.

[שעה"צ ס"ק לו]

דאפשר ויש לטקשיר מטעם פסק פסקא⁶⁴.

64) ובאתרוגים שלנו, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' קע"ז) שכיון שיותר שכוח שהפיטם יפול בעוד האתרוג מחובר לעץ מאשר שינטל לאחר מכן, בספק יש לצרד לקולא, וראה מה שכתבנו במשנ"ב (ס"ק ל"ב) בדעת שאר הפוסקים בזה.

[משנ"ב ס"ק לג]

והנשאר מקומו גמא, פסול⁶⁵ וכו', ואם הוא שעת הדחק שצ"ע אחר פיעור⁶⁶.

65) ואם ניטל העוקץ לגמרי חזר וחיברו על ידי מחט, הביא הבאר היטב (ס"ק ט"ז) בשם תשובת בית יעקב (סי' קמ"ב) שאם אינו ניכר מותר ליטלו כיום השני ולברך עליו, אבל כיום הראשון יש להחמיר, וכן כתב הבכור יעקב (ס"ק כ"ז) שיש להחמיר ביום הראשון, אמנם בעיקר הדיון אם יעיל חיבור, דעתו כדעת הא"ר (ס"ק י"ד) והשכות יעקב (ח"א סי' ל"ז) שאינו מועיל, ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק כ"ט) לענין חיבור הפיטם על ידי מחט, ולענין אתרוג שנחתך לשני חלקים חיברו על ידי קיסם וכדו' לדעת הבית יעקב, ראה בבית מאיר (אבן העזר סי' קל ס"ז) ובערוך השלחן (ט"ח).

הלכות לולב סימן תרמח המשך מעמוד 234

[משנ"ב ס"מ]

אָלָא צָרִיף שְׁבִיבָה לְעִינֵי פֶלֶא מְדִינָה⁷⁰, והבכור יעקב חילק על זה, ע"ן שם⁶⁸.

70) ובטעם הדבר כתב הראב"ד (תמים דעים סי' רל"ב), שמפני מיעוט דעתו אי אפשר לצמצם בשיעוריהם, ולכן כדי לצאת מידו ספק אין לנו

שלשן המשנה (סוכה ל"ד, ב) הוא יעלתה חזו"ת על רובו וכו' פסול, עלתה חזו"ת על מיעוטו וכו' כשר, ומהרי"א מדויק שדוקא על רובו פסול אבל אם רק על מוצצה כשר, ומהסיפא מדויק שדוקא על מיעוטו כשר אבל על מוצצה פסול, וכיון שלכאורה יש סתירה בדיוק לשון המשנה, יש להחמיר בזה.

מילואים הלכות לולב סימן תרמח המשך מעמוד קודם

[ביה"ל ד"ה שט"ז]

בין נקלף ונשאר גון האדום, הכל כסול קטמנו בקלשהוא⁸¹.
81) החזו"א (א"ח סי' קמו ט"ק ה"ה כתב במ"ב) הקשה, שאם דעת הר"ן שנקלף בחוטמו פוסל בכל שהוא, על איזה אותן נאמר הדין שנקלף כולו פסול, שממה נפשך אם לא נקלף חוטמו אינו כולו, ואם נקלף מחוטמו כבר הרי נפסל במשהו, ומוכח שגם הר"ן מודה שאין נקלף בחוטמו פוסל במשהו.

להכשיר הפסולים עד שיזדה רוב הנראה לעינים.

80) שטובר שאף מדברי הראב"ד [שהוכח בהע' הקודמת] מבואר שהטעם שפוסל הוא רק משום שמפני מיעוט דעתנו אי אפשר לצמצם, ומשמע שעל ידי מדידה גם הראב"ד יודה להקל, ובין שמהתורה לכל הדעות די במשהו יותר מן החצי שאין בו מראה פסול כדי להכשיר, לכן כאן אפשר להקל.

הלכות לולב סימן תרמח המשך מעמוד ק"ח

90) מבואר בדבריו שבאינם גבוהים יש להכשיר אף אם נשתנה מראה האתרוג, אכן, כתב הפמ"ג (א"א סוף הסימן, קצת דיני אתרוג) יזאמי לא קיבלתי בזה, ואשרי מי שיוכל ליקח אתרוג נאה הדר ונקי מכל, וכן כתב הח"י אדם (כלל קנא סי'ח) שהירא לדבר ה' ישתדל לקנות אתרוג בלא חזית ובהרת.

רבלעטל' [שנעשה על האתרוג מחמת שעלה של העץ נגע באתרוג ושרט את עורו], אף שהוא נבוא קצת משאר האתרוג, דעת הנרי"ח קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' ערב) שכשר, וטעמו, משום שכל 'בלעטל' מורגש קצת במשמוש היד גם אם אינו גבוה, ולכן בהכרח שפונת השו"ע במה שכתב 'שמקמו ניכר במישוש שהוא גבוה מהאתרוג היינו שהוא כעין פצע שבולט מן האתרוג וניכר במישוש היד, וכעין זה דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רפא). שגור מורגש במישוש היד היינו שניכר על ידי מישוש היד שיש כאן איזה טעם, וגרר 'בלעטל' שאינו ניכר, היינו שצריך הבחנה במישוש אם יש כאן בליטה, אבל באמת לכל 'בלעטל' יש מעט בליטה, ולכן אם בולט מעט אין בוה חשש, והוסיף, שאין לעשות חששות על כל 'בלעטל' אולי הוא בולט, שכל שצריך הבחנה במישוש אין בוה חשש והוא כשר.

דעת הגרי"ש אלישיב (תורת ד' מינים סי' כג סי"ב הע' כה) שאם הן נדבקו לאתרוג עד בהיותו קטן וצמחו עמו, יש להחמיר לכתחילה, משום שיתכן שזה נחשב כעצמות האתרוג ולא דבר היצוני.

ואם נדבק על האתרוג חול או שאר דברים זרים ועל ידי זה האתרוג לא צמח כראוי, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רפב) שנחשב לפגם באתרוג, וההכרעה בזה אם אכן האתרוג לא צמח כראוי היא על פי הראיה.

וכתמים שנעשו באתרוג על ידי מישוש היד, כתב החתם סופר (טובה לו, א) שאם נעשו על ידי נעטעי המצוה זהו הודו והדרה, ובספר ארחות רבנו (ח"ב עמ' רעה) מובא שהחזו"א והגרי"ח קניבסקי ביארו שאין כוונת החתם סופר שבכך הוא מהודר וחשוב יותר, אלא כוונתו שמראות אלו הם בכלל מראה אתרוג, שהרי לא נעשו אלא משום שלקחו אותו בידים. דעת הגרי"ש אלישיב והגרי"ש וואזנר (תורת ד' מינים סי' כג הע' ל) שמסתבר שלא סמך החתם סופר להקל מפני סברא זו אלא בשאר הימים שאינם מדאורייתא, אבל ביום הראשון שמצותו מהתורה לא סמך על סברא זו להקל.

[משנ"ב ס"ק נ]

[ועין פאקרונים שהספימו דאין להקל בגבוהים⁹⁰].

